

Vjerski brak s građanskim učincima

Husić, Mufida

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:613224>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE**

**ZAVRŠNI RAD
VJERSKI BRAK S GRAĐANSKIM UČINCIMA
Mufida Husić**

Mentor: prof. dr.sc. Irena Majstorović

Zagreb, lipanj 2023.

Sadržaj

SAŽETAK.....	3
1.UVOD	5
2. BRAK KAO PRAVNI INSTITUT.....	6
2.1. OPĆA PRAVILA O SKLAPANJU BRAKA	7
2.2. POVIJEST SKLAPANJA BRAKA	9
2.3. SKLAPANJE BRAKOVA U HRVATSKOJ PRAVNOJ POVIJESTI, OD 1918. GODINE, NADALJE	11
3. SKLAPANJE BRAKA U SUVREMENOM HRVATSKOM OBITELJSKOM PRAVU	12
3.1. PRETPOSTAVKE ZA POSTOJANJE BRAKA.....	13
3.2.PRETPOSTAVKE ZA VALJANOST BRAKA	14
4. SKLAPANJE VJERSKOG BRAKA S GRAĐANSKIM UČINCIMA.....	15
4.1. OSOBNA PRAVA I DUŽNOSTI BRAČNIH DRUGOVA	18
4.2. PRESTANAK BRAKA	19
5. NEKE NAPOMENE O SKLAPANJU BRAKA PO PRAVILIMA KANONSKOG I ŠERIJATSKOG PRAVA	19
6. ZAKLJUČAK.....	25
7. LITERATURA	29
KNJIGE I ČLANCI:.....	29
Zakonski tekstovi:.....	30
Ranije važeći propisi:	31
Internetske stranice:	32

SAŽETAK

Obiteljski zakon propisuje da je brak zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca.

Za sklapanje braka moraju biti ispunjene određene pravne pretpostavke propisane zakonom, da bi pravni poredak takvoj zajednici priznao učinke braka. Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo omogućuje ženi i muškarcu izbor između građanskog i vjerskog oblika sklapanja braka s građanskim učincima, s istim pravnim posljedicama za njihov osobni status.

Razlike između građanskog i vjerskog braka s građanskim učincima odnose se na nadležnosti tijela pred kojima se sklapa brak, mjesto i način sklapanja braka, te u nekim pojedinostima u postupku koji prethodi sklapanju braka, a odnosi se na prijavu namjere za sklapanje braka. Učinci građanskog i vjerskog braka s građanskim učincima su isti kao i osnove njihova prestanka.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Mufida Husić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Mufida Husić

Datum:30.6.2023.

1.UVOD

Bračno pravo je skup pravila kojima se uređuje brak i odnosi u braku.¹ Predstavlja dio obiteljskog prava i sadrži norme koje braku kao društvenom odnosu daju obilježja i značenje obiteljskopravne institucije. Brak pravno uređuju zakonske odredbe kojima su propisane pretpostavke i postupak za njegovo zasnivanje, te prestanak. Zakonske odredbe sadrže zahtjeve kojima se ne dopušta odstupanja od propisanih pravila ponašanja. Odnosi u braku i u vezi s brakom uređeni su pravilima o učincima sklopljenog braka (osobna i imovinska prava i dužnosti bračnih drugova) odnosno pravnim posljedicama prestanka braka. Temeljna osobna prava i dužnosti u braku (učinke braka) također normiraju pravna pravila, jer se uređenje osobnih odnosa mora zasnivati na načelima i u sustavu vrijednosti koji sadrže ustavne norme i međunarodni instrumenti o ljudskim pravima. U hrvatskom obiteljskom pravu, bračno pravo regulira i jamči pravo na sklapanje braka osobama koje ispunjavaju pretpostavke za postojanje i valjanost braka na temelju suglasne izjave i njegovo ostvarivanje na načelima jednakosti građana pred zakonom, ravnopravnosti bračnih drugova, te poštovanja i pravne zaštite osobnog obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.²

Manji dio osobnopravnih učinaka braka nije uređen strogim propisima, tj. bračnim je drugovima dopušteno da ih urede sporazumno (npr. prezime žene i muža nakon sklopljenog braka, mjesto stanovanja itd.). Pravila bračnog prava osiguravaju zaštitu interesa bračnih drugova u pogledu imovinskopravnih učinaka braka i imovinskih posljedica prestanka braka.³ Ostale pravne posljedice braka uređuju obiteljskopravna pravila koja normiraju odnose roditelja i djece, posvojenje i slično. Propisi u drugim pravnim područjima reguliraju neka posebna prava bračnih drugova i zaštitu braka (npr. nasljedno pravo, radno pravo i mirovinsko pravo, kazneno pravo, itd.).⁴

1 Mira Alinčić, Dubravka Hrabar, Dijana Jakovac-Lozić, Aleksandra Korać Graovac, Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007, (dalje: Alinčić et al) str. 19.

² Ibid .

³ Ibid .

⁴ Ibid, str. 20.

2. BRAK KAO PRAVNI INSTITUT

Člankom 62. stavkom 2. Ustava Republike Hrvatske, utvrđeno je slijedeće: “Brak je životna zajednica žene i muškarca”.⁵

Obiteljski zakon propisuje da je brak zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca.⁶ Za sklapanje braka moraju biti ispunjene određene pravne pretpostavke propisane zakonom, da bi pravni poredak takvoj zajednici priznao učinke braka. Učinci braka mogu biti osobnopravni (npr. prezime bračnih drugova) i imovinskopravni (npr. bračna stečevina).⁷

Kad je riječ o pojmu braka, spomenut ću još izvanbračnu zajednicu⁸ i istospolnu zajednicu.⁹ Švedska je prva država u kojoj je donesen poseban Zakon o homoseksualnim zajednicama (1987) g.,a propisuje zaštitu interesa osoba istog spola koje žive zajedno tako što upućuje na primjenu pravila koja vrijede za izvanbračnu zajednicu žene i muškarca.¹⁰ Danski parlament je 1989g.prvi na svijetu registriranim istospolnim zajednicama priznao iste učinke kao i braku(osim mogućnosti da zasnuju partnerstvo u vjerskom obliku, na posvojenje djeteta, te prava na zajedničku skrb za djecu), a primjer Danske slijedile su mnoge države.¹¹ Od tada sve više europskih zemalja za homoseksualne zajednice uvodi pravnu mogućnost registracije takvih zajednica i učinke registrirane zajednice te pravila u vezi s njenim raskidom.

⁵ Ustav RH, Narodne novine br.55/90.,135/97.,8/98.,113/00.,124/00.,28/01.,41/01.,55/01.,76/10.,85/10.,05/14.(dalje u tekstu:Ustav RH). Dana 14. lipnja 2013.godine Hrvatski sabor je zaprimio Zahtjev za raspisivanje državnog referenduma Građanske inicijative „U ime obitelji“ kojim se traži da se raspiše državni referendum radi promjene Ustava RH, na način da se u Ustav RH unese definicija braka kao životne zajednice žene i muškarca, uz koji su zahtjev dostavljeni potpisi birača koji traže raspisivanje referenduma. Državni referendum održan je 1. prosinca 2013. godine. Većinom glasova birača koji su pristupili referendumu donesena je odluka za to da se u Ustav RH unese odredba po kojoj je “ brak životna zajednica žene i muškarca.” Klasa :014-02/13-07/24., Ur. broj:507/18-13-2. Zagreb, 10.prosinca 2013. Tako je čl.62 Ustava RH dopunjen novim stavkom 2. Dosadašnji st. 2.članka 62. Ustava RH postaje stavak 3. istog članka Ustava RH, broj: SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014, NN br.5/14.

⁶ Čl.12. Obiteljskog zakona ,Narodne novine br.103/2015,98/2019 i 47/2020,49/2023.(dalje u tekstu:ObZ).

⁷ Dubravka Hrabar,Aleksandra Korać Graovac,Obiteljsko pravo i matičarstvo,Narodne novine,Zagreb,2019.str.53.

⁸ Prema hrvatskom pravu izvanbračna zajednica žene i muškarca je neformalna životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca ,koja traje najmanje tri godine ,a kraće,ako je u njoj rođeno zajedničko dijete,ili ako je nastavljena sklapanjem braka. Čl.11.ObZ-a. Takva zajednica u novije vrijeme,(u velikoj mjeri) proizvodi iste pravne učinke kao i brak te je u pravnom smislu izjednačena s brakom.

⁹ Istospolna zajednica (životna zajednica osoba istog spola) u pravnom smislu nije brak,ali u novijem vremenu postaje pravno priznata u mnogim državama.

¹⁰ Alinčić et al,op.cit.str.113.

¹¹ Dubravka Hrabar,Nenad Hlača,Dijana Jakovac-Lozić,Aleksandra Korać Graovac,Irena Majstorović,Anica Čulo Margaletić,Ivan Šimović,Obiteljsko pravo,NN,Zagreb,rujan,2021.,str.339.

Kod nas Hrvatski sabor je 2003. godine donio Zakon o istospolnim zajednicama¹², koji je sadržavao odredbe koje se odnose na uzdržavanje, imovinske odnose, poštivanje i zabranu diskriminacije.¹³

Međutim, taj zakon nije više na snazi. Donesen je novi Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola 2014.¹⁴ U članku 62.stavku 2. Ustava Republike Hrvatske, dodana je odredba koja kaže da je brak životna zajednica žene i muškarca, kojom je onemogućeno proširivanje instituta braka na istospolne parove.¹⁵ Ni Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odredbi članka 12., niti Povelja temeljnih prava EU (čl.9.) ne obvezuje države članice na uvođenje braka istospolno orijentiranih osoba u svoj pravni sustav.¹⁶ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola razlikuje životno partnerstvo i neformalno životno partnerstvo.¹⁷

2.1. OPĆA PRAVILA O SKLAPANJU BRAKA

Sklapanjem braka nastaje novi pravni odnos. Za pravno uređenje tog odnosa, postoje sadržajno različita pravna pravila.¹⁸ Dio pravila čine norme o sklapanju braka kojima pravni poredak određuje: tko može sklopiti brak, pretpostavke za brak (materijalne i formalne), te postupak sklapanja braka (nadležno tijelo, oblik u kojem se brak sklapa i tijek postupka).¹⁹ Brak se sklapa suglasnom izjavom žene i muškarca u građanskom ili vjerskom obliku.²⁰

¹² Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine, 116/03.

¹³ Istospolna zajednica, u smislu ovog Zakona, je životna zajednica dviju osoba istog spola, koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine, te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera.

¹⁴ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14 i 98/2019.

Ovim zakonom uređuje se životno partnerstvo osoba istog spola, načela, sklapanje i prestanak životnog partnerstva, postupci nadležnih tijela u svezi sa sklapanjem i prestankom životnog partnerstva, vođenje registra o životnom partnerstvu te pravni učinci partnerstva. Čl. 2. ovog zakona kaže: "Životno partnerstvo je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljene pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama ovog zakona.

¹⁵ Dubravka Hrabar, Nenad Hlača, Dijana Jakovac-Lozić, Aleksandra Korać Graovac, Irena Majstorović, Anica Čulo Margaletić, Ivan Šimović, Obiteljsko pravo, NN, Zagreb, rujana, 2021., str. 340

¹⁶ Ibid, str. 340

¹⁷ Životno partnerstvo koje je formalno mora biti sklopljeno pred matičarom u skladu sa odredbama Zakona o životnom partnerstvu. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN, br. 92/2014 i 98/2019., čl. 2., a neformalno životno partnerstvo je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola koje nisu sklopile životno partnerstvo pred nadležnim tijelom, ako je trajala najmanje tri godine i od početka je udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva. – istog ZŽP-a., čl. 3. st. 1.

¹⁸ Alinčić, et al., op. cit. str. 25

¹⁹ Alinčić, et al., op. cit. str. 25

²⁰ Čl. 13. st. 1. ObZ-a.

Brak u građanskom obliku sklapa se pred matičarom.²¹ Brak u vjerskom obliku s učincima građanskog braka sklapa se pred službenikom vjerske zajednice koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose.²² Nevjesta i ženik svoju namjeru sklapanja braka u građanskom obliku osobno prijavljuju matičaru nadležnom za mjesto u kojem žele sklopiti brak.²³ Izvadak iz matice rođenih vodi se u elektroničkom obliku, a kad je to potrebno, na zahtjev matičara, nevjesta i ženik priložit će prijavi za sklapanje braka i druge isprave.²⁴ Normom je ozakonjeno pravo na izbor oblika u kojem se brak može sklopiti.²⁵ Osim toga, u normi su zadržana tri načelna zahtjeva za nastanak braka, a to su: načelo konsenzusa, jer se traži suglasna izjava o braku, načelo heteroseksualnosti, jer brak sklapaju žena i muškarac, te načelo monogamnosti, jer su osobe koje sklapaju brak imenovane u jednini.

Pravo na sklapanje braka (i osnivanje obitelji) priznato je i zaštićeno i na međunarodnoj razini. Odredbama o sklapanju braka, država ispunjava obveze koje je preuzela kao stranka pojedinog međunarodnog ugovora.²⁶ Međunarodni dokumenti koji definiraju obitelj ili govore o njihovim temeljnim pravima su opće poznati dokumenti Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima.²⁷ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima sadrži odredbu²⁸ iz Opće deklaracije o pravima čovjeka koja kaže:“ Obitelj je prirodna i društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države“, zatim slijedi Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije prema ženama i Konvencija o pravima djeteta koja također govori o obitelji kao prirodnoj sredini za odrastanje i dobrobit svih njezinih članova, osobito djece.²⁹ Povrede pravila koje pravni poredak propisuje za sklapanje braka dovode do pravnih posljedica određenih normama o pretpostavkama za postojanje, valjanost, te prestanak braka.³⁰ Osnovna funkcija braka je osnivanje obitelji i rađanje potomaka.

²¹ Čl.13.st.2. ObZ -a.

²² Čl.13.st.3. ObZ-a .

²³ Čl.14..st.1.ObZ-a .

²⁴ Prema potrebi prilažu se i druge isprave radi dokazivanja da je prijašnji brak ženika ili nevjestice prestao, da je zapreka za brak uklonjena odlukom suda, izvadak iz matice umrlih (za bivšeg tj. umrlog bračnog druga nevjestice ili ženika).

²⁵ Čl.13. ObZ .

²⁶ Alinčić, et al, op. cit. str.25

²⁷ Alinčić, et al, cit. str.11 .

²⁸ Čl.23, ponovljena odredba iz Opće deklaracije o pravima čovjeka (čl.16.) .

²⁹ Alinčić, et al, cit. str.11 .

³⁰ Alinčić, et al, cit. str.25 .

Republika Hrvatska je kao članica Vijeća Europe postala strankom Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te nekoliko protokola uz tu Konvenciju. Obiteljskopравnih sadržaja ima u nekoliko odredaba Konvencije i Protokola: o pravu svakog na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl.8.1.st.1.Konvencije i čl.35.Ustava RH)³¹, o pravu na brak i obitelj, uređenje odnosa roditelja i djece(čl.12.1.Konvencije,čl.2.Protokola br.1. i čl.5.Protokola br.7)³². Republika Hrvatska i Sveta Stolica sklopile su dvostrani ugovor, koji regulira dio sadržaja bračnog prava, a to je:“ brak koji je sklopljen u vjerskom obliku priznaju mu se građanski učinci“.³³RH je sa drugim vjerskim zajednicama sklopila ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa za sklapanje braka u građanskom obliku. No, oni nisu međunarodni ugovori, no njihovo je značenje za temu rada nedvojbeno. Povijest sklapanja braka bila bi tema disertacije. No, kratke su napomene o tome, tema sljedećeg poglavlja.

2.2. POVIJEST SKLAPANJA BRAKA

Oblici sklapanja braka u suvremenim pravnim sustavima razvili su se tijekom povijesti, pod utjecajem promjena u odnosima između države i crkve (vjerskih zajednica).³⁴ Kršćanstvo, nakon što je prevladalo u rimskoj državi, prvotno prihvaća rimsko bračno pravo tako da je država zadržala zakonodavnu i sudbenu ovlast u bračnim stvarima.³⁵

Kasnije u srednjem vijeku, u Zapadnoj Europi prevladava shvaćanje da je brak sakrament, pa je zato podvrgnut regulaciji crkvenog prava i crkvene sudbenosti.³⁶

Proglašenje braka sakramentom dovodi do načela nerazrješivosti bračne veze za života muža i žene prema crkvenom bračnom pravu³⁷ protivno stajalištu rimskog prava.

³¹ Konvencija i Protokoli su objavljeni u skladu s Ustavom RH.

³² Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,MU,18/97,6/99,14/02,13/03,9/05,1/06, 2/10. Čl.2. Protokola 1.kaže:“ U obavljanju svojih funkcija povezanih s odgojem i poučavanjem država će poštovati pravo roditelja da osiguraju odgoj i poučavanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.“

³³ Čl.13.st.1.Zakona o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima,Narodne novine,Međunarodni ugovori 3/1997.,kaže:“Kanonska ženidba od trenutka sklapanja braka ima građanske učinke prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske ako ugovorne stranke nemaju civilne zapreke i ako su ispunjeni propisi predviđeni odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske“.

³⁴ Alinčić,et, cit.str.649.

³⁵ Ibid, str.649.

³⁶ Alinčić,M.,et al,op.cit.str.649.

³⁷ Izvori prava Katoličke crkve (kanonsko pravo) jesu naredbe Papa i zaključci ekumenskih sabora skupljeni u razne zbirke (npr. Decretum Gratiani,12.stoljeće,kasnije uvršten u Corpus iuris canonici,16.stoljeće):u 20.stoljeću nastao je Zakonik kanonskog prava (1917.te 1983.godine),prema: Alinčić,et al,str.649.,bilj.7 .

Prema starijem crkvenom pravu, brak nastaje izjavom volje zaručnika i za njegovu valjanost ne traži se crkveno vjenčanje.³⁸ U takvom pravnom stanju bilo je moguće sklapanje tajnih brakova, pa je radi suzbijanja te pojave na Tridentinskom saboru 1563. godine, određeno dekretom Tametsi, da se pristanak za sklapanje braka mora očitovati pred župnikom prebivališta (boravišta) jednog od zaručnika i dvama svjedocima.³⁹

Godine 1907. je ujednačena regulacija sklapanja braka u cijeloj latinskoj crkvi dekretom Ne temere, a propisani tridentinski oblik sklapanja braka preuzet je za sve katolike i uvršten u Zakonik kanonskog prava iz 1917.godine.⁴⁰

Na istoku (Bizant) brak se također sklapao prema državnim propisima, dok je njegovo obvezno sklapanje u crkvi, osim za tzv. niže staleže, propisano naredbom cara 893. godine.⁴¹ Crkvena ovlast za brak počela je u 10. stoljeću, kad je za sve staleže određeno obvezno sklapanje braka u crkvi pred svećenikom.⁴² Europski liberalizam u Hrvatskoj je bio uglavnom percipiran preko Austrije, koja je poslije pada Napoleona bila jedan od glavnih nositelja konzervativizma europskog ancien regimea .⁴³

U slijedu stalnih previranja, prvo je Jozefinskim bračnim patentom iz 1783. godine i Općim građanskim zakonikom iz 1811. godine, uvedena građanska jurisdikcija za uređenje braka, doduše još uz crkveno vjenčanje kao obvezni oblik sklapanja braka.⁴⁴

Hrvatska je do završetka Drugog svjetskog rata, bila podijeljena na nekoliko pravnih područja, te austrijsko pravo nije istodobno stupilo na snagu u svim dijelovima zemlje.

Formalno-pravno svugdje je bio na snazi Opći (austrijski) građanski zakonik (OGZ), ipak je bračno pravo u sadržajnom pogledu bilo različito.⁴⁵ U pravnom području Hrvatske i Slavonije (dio zemlje), nije vrijedilo ni bračno pravo OGZ-a, već se izravno primjenjivalo odgovarajuće konfesionalno pravo (za rimokatolike, grkokatolike i pravoslavne).⁴⁶

³⁸ Alinčić, M., et al, op.cit.str.649

³⁹ Alinčić, M., et al, op.cit.str.649 .

⁴⁰ Alinčić, M., et al, op.cit.str.649.

⁴¹ Alinčić, M., et al, op.cit.str.650.

⁴² Ibid, str.650.

⁴³ Vrkljan, Mario, Sklapanje građanskog i vjerskog braka u Republici Hrvatskoj, Pravnika, Zagreb, 39/2005., str.177.

⁴⁴ Vrkljan, Mario, et al, op.cit.str.177.

⁴⁵ Alinčić, op.cit., str.661

⁴⁶ Alinčić, op.cit., str.661

U dijelovima Dalmacije i Istre, koje je poslije Austro-ugarske nagodbe 1867., pripalo u austrijsku polovicu države, pravna situacija je drukčija, jer je u tim krajevima vraćeno na snagu ženidbeno pravo OGZ-a, za pripadnike svih vjeroispovijesti, zakonom iz 1868g., tako da su za sve vrste sporova opet postali nadležni redovni sudovi. Za osobe koje nisu pripadale ni jednoj priznatoj vjeroispovijedi, reguliran je građanski oblik sklapanja braka državnim zakonodavstvom, te za poseban slučaj građanskog braka (Notzivilehe ,građanski brak iz nužde ,tj. građanski brak za osobe kod kojih postoje religijske zapreke za zaključenje braka). Za muslimane je isprva vrijedilo ženidbeno pravo OGZ-a, a od 1929g., za sljedbenike islama primjenjivalo se šerijatsko pravo i sudbenost šerijatskog suda.⁴⁷

2.3. SKLAPANJE BRAKOVA U HRVATSKOJ PRAVNOJ POVIJESTI, OD 1918. GODINE, NADALJE

Uvidom u izvore bračnog prava u hrvatskoj pravnoj povijesti, vidi se kako ni do 1918. godine, a ni u sklopu nekadašnje Jugoslavije nije postojalo izvorno hrvatsko bračno zakonodavstvo.⁴⁸ „Izuzme li se kratkotrajni, usamljeni i teritorijalno ograničeni primjer ozakonjenog prava na izbor oblika sklapanja braka (u Međimurju, za Banovine Hrvatske, 1939. godine) u hrvatskoj pravnoj povijesti dugotrajno razdoblje obveznog crkvenog prava, prestalo je nakon Drugog svjetskog rata kada je uveden obvezatni građanski brak.“⁴⁹

Godine 1946., Ustavom je FNRJ i Osnovnim zakonom o braku uveden⁵⁰ obvezni građanski brak u hrvatski pravni sustav, tj. propisano je da se brak sklapa pred mjerodavnim državnim tijelom, što je obrazloženo potrebom usklađivanja ustanove braka s političkim i društvenim uređenjem u novoj državi; i nadalje, da samo obvezni građanski brak daje pravnu sigurnost i osigurava jednakost građana pred zakonom bez obzira na njihovu vjeru, kao i slobodu savjesti.⁵¹

⁴⁷ Alinčić,op.cit.str.661

⁴⁸ Alinčić,op.cit.,str.661-662.

⁴⁹ Alinčić,op.cit.,str.663.

⁵⁰ Osnovnim zakonom o braku (Sl.list FNRJ,br.29/1946) određeno je da je za postojanje braka potrebno“ da su dvije osobe različitog spola izjavile pred nadležnim organom,na način predviđen u zakonu,suglasnost da stupe u brak“(čl.15.st.1).-Ibid, str.647.,bilj.1.

⁵¹ Ibid, str.647.,bilj.1 .

Nakon više od pola stoljeća (od 1946. do 1999.) nastupile su u režimu sklapanja braka promjene proizašle ponajprije iz Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske (od 16.veljače 1994.),⁵² a zatim iz Ugovora između Svete Stolice i RH o pravnim pitanjima (od 18. prosinca

1996.).⁵³ Odlukom Ustavnog suda je ukinuta odredba čl. 27. Zakona o braku i porodičnim odnosima,⁵⁴ čime je u pravnom sustavu prestala zabrana vjenčanja prema vjerskom obredu prije nego li brak bude sklopljen pred predstavnikom mjerodavnog državnog tijela.⁵⁵

Ugovorom sa Svetom Stolicom, država se zapravo obvezala na uvođenje fakultativnog, umjesto obveznog građanskog braka, budući da se posebnom uredbom (čl.13.st.1.) omogućuje da vjerski brak (katolička ženidba) ima građanske učinke.⁵⁶

3. SKLAPANJE BRAKA U SUVREMENOM HRVATSKOM OBITELJSKOM PRAVU

Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo kako je već navedeno, omogućuje ženi i muškarcu izbor između građanskog i vjerskog oblika sklapanja braka s građanskim učincima, s istim pravnim posljedicama za njihov osobni status.⁵⁷

Razlike između građanskog i vjerskog braka s građanskim učincima odnose se na nadležnosti tijela pred kojima se sklapa brak, mjesto i način sklapanja braka, te u nekim pojedinostima u postupku koji prethodi sklapanju braka, a odnosi se na prijavu namjere za sklapanje braka. Učinci građanskog i vjerskog braka s građanskim učincima su isti kao i osnove njihova prestanka.⁵⁸

⁵² Odluka Ustavnog suda RH U-I-231/1990., NN 25/94.

⁵³ Ibid .

⁵⁴ Odredba je glasila: "Vjenčanje po vjerskom obredu nije dopušteno prije nego što brak bude zaključen po odredbama ovog zakona". -znači prije sklapanja braka u građanskom obliku; Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN 51/1989, čl.27 .

⁵⁵ No, to je tada u važećem kaznenom zakonodavstvu ostalo kazneno djelo što je bilo apsurdno. Naravno, ta se odredba nije primjenjivala, a ukinuta je donošenjem novog Kaznenog zakona 1997.godine. Prema Alinčić, str . 648 ,bilj.4.

⁵⁶ Alinčić, op.cit., str.648 i bilj. 5.

⁵⁷ čl.13.obz-a.

⁵⁸ Hrabar.D., Korać Graovac.A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Narodne novine, Zagreb, rujna 2019., cit.str.32.

3.1. PRETPOSTAVKE ZA POSTOJANJE BRAKA

Zakonom su propisane tri pretpostavke za postojanje braka.

Za postojanje braka članak 23. Obiteljskog zakona, nalaže da su nevjesta i ženik osobe različita spola, te da su izjavili svoj pristanak za sklapanje braka. Članak 23. stavak 3., istog zakona kaže da brak u građanskom obliku se sklapa pred matičarom, a u vjerskom obliku pred službenikom vjerske zajednice, koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose, i da su ispunjeni zahtjevi po članku 20. stavku 1. i 4.⁵⁹

Pravni učinci braka ne nastaju, ako pri sklapanju braka nije bila ispunjena koja od gore naznačenih pretpostavki. To znači da osobe koje su namjeravale sklopiti brak nisu postale bračnim drugovima, za njihovu djecu nisu ni nastali pravni učinci braka. Ako pretpostavke za postojanje braka nisu bile ispunjene za brak sklopljen u vjerskom obliku, ne nastaju pravni učinci građanskog braka dok su za postojanje tog braka kao vjerskog braka mjerodavni propisi vjerske zajednice pred čijim je službenikom brak sklopljen.

Pravo na tužbu radi utvrđivanja postoji li brak ili ne, ima svaka osoba koja za to ima pravni interes i centar za socijalnu skrb.⁶⁰

⁵⁹ Nevjesta i ženik koji žele sklopiti brak u vjerskom obliku pribavit će od matičara nadležnog za mjesto u kojem žele sklopiti brak potvrdu o ispunjenju pretpostavki za sklapanje braka propisane ovim Zakonom. Potvrda iz st.1.ovog članka vrijedii tri mjeseca od dana izdavanja.

⁶⁰ Čl.24.ObZ-a.

3.2.PRETPOSTAVKE ZA VALJANOST BRAKA

Obiteljski zakon regulira nekoliko okolnosti koje utječu na valjanost braka, a to su :

-maloljetnost (čl.25.st.1.ObZ),

-lišenje poslovne sposobnosti⁶¹ ili nesposobnost za rasuđivanje ⁶²,

-srodstvo po krvi⁶³ (čl.27.st.1.ObZ), i odnos posvojenja (čl.27.st.2.ObZ)⁶⁴, te

-trajanje prethodnog braka ženika ili nevjeste i registriranog životnog partnerstva osoba istog spola(čl.28.ObZ.-a),i ZZP-a.,čl.11.⁶⁵

Zakonske pretpostavke za valjanost braka podijeljene su na uklonjive i neuklonjive bračne smetnje.

Kod uklonjivih bračnih smetnji u koje spadaju maloljetnost⁶⁶(odnosi se na osobe koje su navršile šesnaest godina života) i lišenje poslovne sposobnosti⁶⁷, sklapanje braka moguće je samo uz dopuštenje suda, odnosno uz odobrenje skrbnika.

Kod neuklonjivih bračnih smetnji sud ne može dati dopuštenje za valjano sklapanje braka. Sud ni u kom slučaju ne može dopustiti sklapanje braka osobi koja nije navršila šesnaest godina života (neuklonjiva bračna smetnja). Nesposobnost za rasuđivanje također spada u neuklonjive bračne smetnje, zatim trajanje prethodnog braka jednog od bračnih drugova , i registrirano životno partnerstvo osoba istog spola, koje je regulirano sukladno posebnom propisu. Zatim

⁶¹ Čl. 26. st. 2. ObZ-a: „Osoba lišena poslovne sposobnosti u davanju izjava koje se odnose na osobna stanja, brak može sklopiti uz odobrenje skrbnika.

⁶² Čl. 26.st.1. ObZ-a:“Brak ne može sklopiti osoba nesposobna za rasuđivanje“.

⁶³ Brak ne mogu međusobno sklopiti krvni srodnici u ravnoj lozi (pretci i potomci) bez ograničenja,pobočnoj lozi i to:brat i sestra,polubrat i polusestra,dijete sa sestrom ili polusestrom ili bratom ili polubratom svojega roditelja,djeca braće i sestara,te polubraće i polusestara.

⁶⁴ Odredbe o krvnim srođnicima u ravnoj i u pobočnoj lozi koji ne mogu međusobno sklopiti brak,primjenjuju se i na odnose nastale posvojenjem.

⁶⁵ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola u čl.11.,kaže da životno partnerstvo ne može sklopiti osoba koja je već u životnom partnerstvu ili braku.

⁶⁶ Čl.25.st.2.ObZ-a: „Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, sud može u izvanparničnom postupku dopustiti sklapanje braka osobi koja je navršila šesnaest godina života ako utvrdi da je mentalno i tjelesno zrela za brak te da je sklapanje braka u skladu s dobrobiti te osobe.“.

⁶⁷ Članak 450. ObZ-a:“Osoba lišena poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na osobna stanja samostalno podnosi prijedlog za donošenje rješenja o dopuštenju sklapanja braka.Sud će pribaviti mišljenje skrbnika i centra za socijalnu skrb o podnesenom prijedlogu iz stavka 1. ovoga članka.Sud će donijeti rješenje o dopuštenju sklapanja braka za osobu iz stavka 1. ovoga članka za koju utvrdi da je sposobna shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze te da je brak u skladu s njezinom dobrobiti.“

neuklonjiva bračna smetnja je i krvno srodstvo u ravnoj lozi i u pobočnoj lozi do (uključivo) četvrtog stupnja, te posvojenje.

Brak sklopljen protivno gore navedenim odredbama Obiteljskog zakona nije valjan i na njega će se primijeniti odredbe o poništaju braka.

U nastavku rada prikazat ću pojedinosti sklapanja i učinaka vjerskog braka s građanskim učincima.

4. SKLAPANJE VJERSKOG BRAKA S GRAĐANSKIM UČINCIMA

Suvremeni oblici sklapanja braka razvili su se tijekom povijesti zbog različitih odnosa i promjena koji su nastajali u odnosima crkve i države.⁶⁸ Sve do kraja 18. stoljeća brak se mogao sklopiti isključivo kao crkveni brak,⁶⁹ a krajem 20. stoljeća pod utjecajem sve šireg prihvatanja ljudskih prava, uvodi se ponovo mogućnost sklapanja braka i u vjerskom obliku.⁷⁰

U Republici Hrvatskoj za vjerski brak, da bi imao građanske učinke (sva prava i dužnosti kako ih propisuje Obiteljski zakon), potrebno je da su se ispunile određene pretpostavke. Građanske učinke imat će vjerski brak ako su ispunjeni slijedeći zahtjevi:

- da je takav brak sklopljen pred službenikom vjerske zajednice s kojom Republika Hrvatska ima uređene pravne odnose⁷¹,

⁶⁸ Hrabar.D.,Aleksandra Korać Graovac, op.cit.str.38 .

⁶⁹ Francuska je prva država u kojoj je,nakon Revolucije,propisana obvezatnost građanskog braka(1792.).

Danas se razlikuju države koje propisuju obvezatnost građanskog braka (npr. Austrija,Belgija,Njemačka,Nizozemska,Švicarska,Luksemburg,Turska,a do promjena obiteljskog zakonodavstva i Hrvatska),te bivše države istočno europskog pravnog kruga (npr. Češka,Portugal,Slovačka,Španjolska,Italija) od zemalja koje imaju alternativnu mogućnost sklapanja građanskog ili vjerskog braka.-Ibid –str.38.bilj.128.

⁷⁰ Ibid .

⁷¹ Do sada je s RH poseban ugovor sklopila Sveta Stolica (ugovor između Svete Stolice i RH o pravnim pitanjima 18.prosinca 1996 g.,stupio na snagu 1997.), koji je na temelju Zakona o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i RH o pravnim pitanjima,postao dio pravnog poretka RH i obvezao zakonodavca na stvaranje odredaba koje će regulirati mogućnost sklapanja vjerskog braka s građanskim učincima (prema čl.13.Ugovora).Time su katolici u RH stekli mogućnost sklapanja takvog braka. Vlada RH sklopila je sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Hrvatskoj i Islamskom zajednicom u RH Ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa (20.prosinca 2002.)kojima je među inim,omogućeno sklapanje vjerskog braka i pravoslavcima i muslimanima u RH. Članak 8.svakog od navedenog ugovora određuje:“Vjersko vjenčanje od trenutka sklapanja braka ima učinke građanskog braka prema odredbama zakonodavstva RH ako ugovorene stranke nemaju građanske zapreke i ako su ispunjeni zahtjevi predviđeni odredbama zakonodavstva RH.“.Ibid
RH je do 2015 g. sklopila Ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa sa vjerskim zajednicama:Katoličkom,Pravoslavnom,Islamskom,Židovskom,(ukupno dvadeset vjerskih zajednica),o čemu više naknadno. Tim vjerskim zajednicama omogućeno je sklapanje vjerskih brakova s građanskim učincima.

- da su nevjesta i ženik prije sklapanja vjerskog braka od matičara pribavili potvrdu da ispunjavaju zakonske pretpostavke za sklapanje braka (čl.20.st.1.ObZ),
- da su vjerski brak sklopili u roku od tri mjeseca od dana izdavanja potvrde (čl.20.stavak 4.ObZ).

Građani koji žele sklopiti vjerski brak, prvo se moraju obratiti matičaru nadležnom za mjesto u kojem žele sklopiti brak, kako bi im on izdao potvrdu o ispunjenju pretpostavki za sklapanje braka propisanih zakonom. Posebnim je propisima reguliran izgled obrasca koji se izdaje kao potvrda.⁷² Propisano je da se potvrda izdaje u dva primjerka od kojih jedan služi matičaru za evidenciju o sklopljenim vjerskim brakovima s građanskim učincima⁷³, a drugi primjerak nakon sklapanja vjerskog braka s građanskim učincima, zadržava vjerska zajednica.⁷⁴

Dužnost je matičara provjeriti ispunjavaju li nevjesta i ženik sve pretpostavke za sklapanje braka, i to kako one za postojanje tako i one za valjanost braka. Osobe koje su odlučile sklopiti vjerski brak u jednakom su pravnom položaju glede provjere sposobnosti kao i oni koji se odlučuju na građanski brak. Dodatna je obveza matičara nevjestu i ženika obavijestiti o tome da je izvadak iz matice vjenčanih koju vode matičari dokaz da njihov brak sklopljen u vjerskom obliku ima građanske učinke.⁷⁵ Matičar kao državni službenik dužan je osigurati da se brak sklapa na zakonit način i za svoje propuste je podložan stegovnoj, kaznenoj⁷⁶ i materijalnoj odgovornosti⁷⁷.

⁷² Pravilnik o sadržaju i obliku Potvrde za sklapanje braka, NN 67/2017

⁷³ Članak 6.Pravilnika propisuje obvezu matičara da vode evidenciju o izdanim potvrdama,a koje sadrže redni broj,serijski broj potvrde,ime i prezime , OIB i MBG osoba kojima se potvrda izdaje,datum izdavanja potvrde,datum vraćanja potvrde,redni broj i godinu upisa sklopljenog braka u maticu vjenčanih te osobno ime matičara.

Evidencije se zaključuju svake kalendarske godine i ovjeravaju se pečatom tijela državne uprave i potpisom matičara. Evidencija se vodi u elektroničkom obliku, i ručno na propisanom obrascu koji se ispisuje trajnom tintom.

⁷⁴ Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama, NN 117/2021

⁷⁵ Crkvene vlasti vode svoje vlastite knjige vjenčanih i nakon crkvene ceremonije izdaju tzv .ženidbeni list. Takav dokument irelevantan je sa stanovišta postojanja vjerskog braka s građanskim učincima.-Hrabar,D.,Korać Graovac.A.,-op.cit.str.41.

⁷⁶ Čl.168. Kaznenog zakona, Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22:“Ovlaštena osoba pred kojom se brak sklapa,koja omogućí sklapanje braka iako nisu ispunjene sve zakonske pretpostavke za postojanje i valjanost braka,kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

⁷⁷ Čl. 47. Zakona o državnim maticama,Narodne novine,br.96/1993,76/2013,98/2019,133/2022

U potvrdi matičar će navesti da je nevjestu i ženika upoznao s osobnim pravima i dužnostima u braku, s mogućnošću uređenja imovinskih odnosa prema odredbama ovog Zakona, te njihove sporazumne izjave o izboru prezimena. Potvrda vrijedi tri mjeseca od dana izdavanja. Matičar će upozoriti nevjestu i ženika da je izvadak iz državne matice vjenčanih dokaz da njihov brak sklopljen u vjerskom obliku ima učinke građanskoga braka.⁷⁸ Ministar nadležan za poslove uprave pravilnikom propisuje sadržaj i oblik potvrde. Pri vjerskom obredu ne sudjeluje matičar, već samo službenik vjerske zajednice. On obred vjenčanja vodi po pravilima kanonskog prava, odnosno za pravoslavce po pravilima pravoslavnih propisa, za muslimane po Ku'ranu, a za ostale vjerske zajednice po njihovim pravilima. Nakon završetka ceremonije žena i muž, svjedoci i službenik vjerske zajednice potpisuju se osim u crkvenu knjigu vjenčanja i na potvrdu. Službenik vjerske zajednice u kojoj je obavljen vjerski oblik vjenčanja dostavit će matičaru ispravu koju su potpisali žena, muž, svjedoci i službenik vjerske zajednice, kojom potvrđuje da je brak sklopljen.⁷⁹ Rok za dostavu isprave matičaru je pet dana od dana sklapanja braka.⁸⁰ Matičar je dužan upisati takav brak u maticu vjenčanih u roku od tri dana od dana primitka isprave.⁸¹ Odmah poslije upisa sklopljenog braka u maticu vjenčanih matičar će bračnim drugovima dostaviti izvadak iz matice vjenčanih.⁸² Brak sklopljen u vjerskom obliku sukladno odredbama čl.13.st.3.i čl.20.st.1. i 4., ima od dana sklapanja sve učinke građanskog braka propisane Obiteljskim zakonom.⁸³

Ako zbog propusta ili nemara matičara dođe do sklapanja braka koji ima neku zapreku, za bračne drugove preostaje jedino mogućnost vođenja sudskog spora o nepostojanju ili postojanju braka ili poništaju braka, a bračni drugovi bi mogli, ako su zbog toga pretrpjeli neku štetu, u posebnom sudskom postupku tražiti naknadu takve štete protiv Republike Hrvatske.⁸⁴ Naime, Zakon o državnim maticama⁸⁵ nema posebnih odredbi o povredi dužnosti matičara u vođenju postupka sklapanja braka, no ako on propusti neku od zakonom propisanih dužnosti, takav slučaj bi trebalo smatrati povredom službene dužnosti.⁸⁶

⁷⁸ Čl.20.st.5.ObZ .

⁷⁹ Čl.21.st.1.ObZ .

⁸⁰ Čl.21.st.2.ObZ .

⁸¹ Čl.21.st.3.ObZ .

⁸² Čl.21.st.4.ObZ .

⁸³ Čl.22.ObZ .

⁸⁴ Dubravka Hrabar,Aleksandra Korać Graovac,Obiteljsko pravo i matičarstvo,Narodne novine,Zagreb,2019, str.47

⁸⁵ Zakon o državnim maticama,Narodne novine, 96/93, 76/13, 98/19, 133/22

⁸⁶ Takvu štetu naknadit će RH,prema čl. 14 Zakona o sustavu državne uprave, NN 66/19. U slučaju štete nastale propustom službenika vjerske zajednice,tužbu bi trebalo usmjeriti protiv vjerske zajednice.

4.1. OSOBNA PRAVA I DUŽNOSTI BRAČNIH DRUGOVA

Prava i dužnosti bračnih drugova uređena su Obiteljskim zakonom, a to su :

- izbor prezimena⁸⁷,
- ravnopravnost, vjernost, uzajamno pomaganje, međusobno poštovanje i održavanje skladnih bračnih i obiteljskih odnosa (čl.31.st.1.i 2.),
- sporazumijevanje o rađanju i podizanju zajedničke djece i o obavljanju poslova u obiteljskoj zajednici⁸⁸,
- sporazumno određivanje mjesta stanovanja(čl.32.st.1.ObZ-a),a
- bračni drugovi samostalno odlučuju o izboru svoga rada i zanimanja (čl.33.).

Po odredbi čl.30.st.1.ObZ prilikom sklapanja braka nevjesta i ženik mogu se sporazumjeti: „da svatko zadrži svoje prezime, da kao zajedničko prezime uzmu prezime jednog od njih, da kao zajedničko uzmu oba prezimena, da jedan ili oboje uz svoje prezime uzme i prezime bračnog druga i odluči koje će upotrebljavati na prvom, a koje na drugom mjestu.“⁸⁹

Izjave koje sadrže sporazum o izboru prezimena moraju biti u skladu s odredbama posebnog zakona (čl.30.st.3.ObZ-a). U Zakonu o osobnom imenu čl.5 kaže: “Bračni drug koji je sklapanjem braka mijenjao prezime, u slučaju prestanka braka sukladno zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi, može se u roku od godine dana od dana prestanka braka vratiti na prezime koje je imao prije sklapanja braka. Izjava iz st.1. ovog članka daje se pred matičarom te se upisuje u maticu rođenih.”⁹⁰

⁸⁷ Čl.30.ObZ-a .

⁸⁸ Čl.31.st.3.ObZ-a .

⁸⁹ Čl.30.st.2.ObZ-a.

⁹⁰ Zakon o osobnom imenu,Narodne novine,br.118/2012 ,70/2017,98/2019.

4.2. PRESTANAK BRAKA

Osnove i dan prestanka braka regulirani su čl.47. Obiteljskog Zakona.

Bez obzira na oblik u kojem je sklopljen, brak prestaje:

- smrću bračnog druga,
- proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim⁹¹, brak prestaje danom koji je pravomoćnom odlukom suda utvrđen kao dan smrti nestalog bračnog druga⁹²,
- poništajem ili razvodom kad presuda suda o poništaju ili razvodu braka postane pravomoćna(čl.47.st.2).

Ako brak sklopljen u vjerskom obliku prestane poništajem ili razvodom, prestanak braka ne utječe na obveze bračnih drugova koje proizlaze iz propisa vjerske zajednice pred kojom je brak sklopljen.⁹³ Čl.48.ObZ-a, kaže: “U slučaju poništaja ili razvoda braka svaki od prijašnjih bračnih drugova može zadržati prezime koje je imao u trenutku prestanka braka.”

5. NEKE NAPOMENE O SKLAPANJU BRAKA PO PRAVILIMA KANONSKOG I ŠERIJATSKOG PRAVA

Prvi vjerski brakovi s građanskim učincima sklapani su u okviru Katoličke crkve u Hrvatskoj od 1999. godine, kao tada jedino mogući vjerski brakovi, jer je krajem lipnja iste godine prestao važiti tadašnji Zakon o braku i porodičnim odnosima i počeo se primjenjivati novi Obiteljski zakon⁹⁴ koji je regulirao pitanja vjerskog braka s građanskim učincima. Poslije je povećan i broj brakova sklopljenih u vjerskom obliku, jer je proširen broj vjerskih zajednica s kojima je sklopljen ugovor o pravnim pitanjima od zajedničkog interesa, te je tako i pripadnicima drugih vjerskih zajednica omogućeno sklapanje braka u vjerskom obliku. Termin „građanski brak“

⁹¹ U slučaju proglašenja nestaloga bračnog druga umrlim, smrt nestalog nije moguće dokazati, pa do prestanka braka dolazi na osnovi predmnijeve o njegovoj smrti. Posebnim zakonom (Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i o dokazivanju smrti, Narodne novine 10/74) propisane su okolnosti u kojima se podrazumijeva da nestala osoba nije više živa, a o čijem se boravištu dulje vremena ništa ne zna. Te se okolnosti utvrđuju u sudskom (izvanparničnom postupku). Rješenje suda kojima se nestala osoba proglašava umrlom mora sadržavati podatak o danu smrti nestaloga, tj. o datumu koji nestali vjerojatno nije preživio. Eventualni povratak nestaloga bračnog druga i ukidanje sudskog rješenja o njegovu proglašenju umrlim, ne utječe na uspostavu braka, jer je prestanak braka konačan, mada ostala povratnikova prava i obveze oživljuju. - Hrabar, D., et al, op.cit.str.51 i 52 .

⁹² Čl.47.st.3.ObZ-a .

⁹³ Čl.47.st.4.ObZ-a .

⁹⁴ Narodne novine 162/1998 .

primjenjiv je za brak sklopljen sukladno odredbama Obiteljskog Zakona pred nadležnim državnim tijelom, dok se naziv „vjerski brak“ može odnositi na činjenično i pravno različite situacije.⁹⁵ Za brak koji se sklapa u vjerskom obliku, u skladu s Ugovorom Hrvatske sa Svetom Stolicom (za katolike) i odredbama obiteljskog zakonodavstva (i za vjernike drugih vjeroispovijesti), skraćeni, a sadržajno točan naziv bio bi “građansko-vjerski brak”.⁹⁶

Brak se može sklopiti u vjerskom obliku tek nakon što je matičar provjerio jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje braka i izdao potvrdu, a izvadak iz matice vjenčanih je isključiv dokaz da brak ima građanskopravne učinke. Postupak započinje i završava pred nadležnim državnim organom, a država je ustupila ovlaštenom službeniku vjerske zajednice samo mogućnosti da pred njima bude izjavljena privola.⁹⁷ Pravo izbora glede forme sklapanja braka odnosi se isključivo na mogućnost da očitovanje privole u već započetom postupku prijave namjere i provjere pretpostavki pred matičarom kao predstavnikom države prema Obiteljskom Zakonu, bude dana pred predstavnikom vjerske zajednice.

Očitovanje privole pred službenikom vjerske zajednice pravno je potpuno irelevantno ukoliko joj nije prethodio postupak pred matičarom, te ukoliko nakon toga nije izvršen upis u maticu vjenčanih. Provjera materijalnopравnih pretpostavki za sklapanje braka, pretpostavki za postojanje i pretpostavki za valjanost braka u isključivoj je nadležnosti države.⁹⁸ Osim toga, Zakon izričito predviđa da će matičar upozoriti ženika i nevjestu da je izvadak iz matice vjenčanih dokaz da njihov brak, sklopljen u vjerskom obliku, ima učinke građanskog braka. Tom koncepcijom zadržava se pretežit utjecaj, gotovo obvezatni građanski brak, što se tiče provjere i ispunjenja pretpostavki za sklapanje braka, a samo u jednoj fazi postupka-očitovanje privole-u postupku sudjeluje ovlašteni predstavnik vjerske zajednice.⁹⁹

⁹⁵ „Zamisljivo je da građani žele sklopiti brak isključivo pred vjerskom zajednicom te da se svjesno ili iz neznanja ne obrate matičaru radi ispunjenja pretpostavki koje propisuje obiteljsko zakonodavstvo. Moguće je da se radi sklapanja braka upute u vjersku zajednicu koja s RH nema uređene pravne odnose. Nije isključeno ni to da netko s jednom osobom sklopi brak u građanskom obliku, a s drugom u vjerskom obliku. U svim tim slučajevima, brak sklopljen u vjerskom obliku ne bi imao učinke koji pravni poredak priznaje građanskom braku, pa bi bilo uputno na različite načine objaviti građanima pravne posljedice njihova izbora i postupka.“ - Prema: Alinčić, M., op. cit. str. 673.

⁹⁶ Ibid .

⁹⁷ Čl. 13. st. 1, 2, i 3 . Obz-a .

⁹⁸ Po Obiteljskom zakonu-čl. 23, 24, 25, 26, 27, 28.

⁹⁹ Radi utvrđivanja relevantnih okolnosti za sklapanje braka i upisa braka u državne matice građani se moraju obraćati matičaru (prije i nakon vjerskog obreda vjenčanja), a ne samo predstavniku vjerske zajednice u kojoj namjeravaju sklopiti brak ako žele da njihov brak ima svojstva i učinke građansko-vjerskog braka., Alinčić, M., cit. str. 675.

Republika Hrvatska je sklopila 18. prosinca 1996. godine Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, a Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske je na sjednici 7. veljače 1997. donio Zakon o potvrđivanju ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, proglašen 13. veljače, stupio na snagu 25. veljače 1997. godine. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (u daljnjem tekstu: Ugovor) sastoji se od devetnaest članaka od kojih 13. članak u četiri stavka sadrži odredbe o sklapanju braka.

Čl.13. određuje :

„1. Kanonska ženidba od trenutka sklapanja braka ima građanske učinke prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske ako ugovorne stranke nemaju civilne zapreke i ako su ispunjeni propisi predviđeni odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske.

2. Način i rok upisa kanonske ženidbe u državne matice vjenčanih propisuje zakonodavstvo Republike Hrvatske.

3. Priprava za kanonsku ženidbu obuhvaća pouku budućih supružnika o crkvenom nauku glede uzvišenosti sakramenta ženidbe, navlastito o njezinoj jednakosti i nerazrješivosti i o građanskim učincima ženidbe sukladno sa zakonodavstvom Republike Hrvatske.

4. Odluke crkvenih sudova o ništavosti ženidbe i odluke Vrhovne vlasti Crkve o razrješenju ženidbenog veza, dostavljaju se nadležnom državnom sudu radi primjene građanskih učinaka odluke, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske.“

Hrvatski sabor na sjednici održanoj 4. srpnja 2002. donio je prvi Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica¹⁰⁰, a novi je na snazi od 01.07.2013g., koji kaže da je to zajednica fizičkih osoba koja ostvaruje slobodu vjeroispovijesti jednakim javnim obavljanjem vjerskih obreda i drugima očitovanjima svoje vjere koja je upisana u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. Na osnovu toga Zakona upisuje se u Evidenciju podnošenjem prijave za upis.¹⁰¹ Zahtjev za upis u evidenciju mogu podnijeti one zajednice vjernika koje su do dana podnošenja zahtjeva za upis djelovale najmanje pet godina kao udruge s pravnom osobnošću.¹⁰² Pitanja od zajedničkog interesa za RH i neku ili više vjerskih zajednica mogu se uređivati ugovorom koji sklapa Vlada RH i vjerska zajednica. Vlada RH osnovala je komisiju za odnose s vjerskim

¹⁰⁰ Narodne novine 83/2002.,73/13.

¹⁰¹ NN 83/2002.,73/2013.,čl.5.st.1.

¹⁰² NN 83/2002.,73/2013.,čl.5.st.2.

zajednicama radi provedbe akata koji uređuju odnose države i vjerskih zajednica. U prosincu 2002. Vlada RH sklopila je: Ugovor sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa¹⁰³, i Ugovor istog naziva s Islamskom zajednicom u Hrvatskoj.

Tijekom 2003.godine¹⁰⁴, Vlada RH sklopila je ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa s nekoliko vjerskih zajednica: Evangelističkom crkvom i Reformiranom kršćanskom crkvom, Evanđeoskom (Pentekostnom) crkvom u RH, koja zastupa još dvije crkve: Crkva Božja u RH i Savez Kristovih Pentekostnih crkava u RH, Kršćanskom adventističkom crkvom u RH, koja zastupa još jednu crkvu: Reformirani pokret adventista sedmog dana, i Savezom baptističkih crkava, koji zastupa još jednu crkvu-Kristovu crkvu.¹⁰⁵

Vlada RH je na sjednici 2003. prihvatila dva zasebna ugovora koji uređuju pitanja od zajedničkog interesa između Republike Hrvatske i Bugarske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Hrvatske starokatoličke i Makedonske pravoslavne crkve u Hrvatskoj. Tijekom 2012 .godine su još ugovorima uređeni odnosi između Vlade RH i Židovske vjerske zajednice Bet Israel o pitanjima od zajedničkog interesa, i Ugovor između Vlade RH i Koordinacije židovskih općina u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁰⁶

2014. godine Vlade Republike Hrvatske potpisala je Ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa između Vlade RH i Protestanske reformirane kršćanske crkve (kao i između Vlade RH te Saveza crkava“ Riječ života“ i Crkve cjelovitog evanđelja).¹⁰⁷ Na Ugovor se čekalo više od deset godina. Tek nakon presude Europskog suda za ljudska prava (zahtjev br.7798/08), od 9 prosinca 2010.¹⁰⁸, Vlada RH je potpisala navedeni Ugovor te na taj način omogućila crkvama potpisnicama da mogu ostvariti sve odredbe Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. Time je ispoštovana i ustavna jednakost svih vjerskih zajednica pred Zakonom.

¹⁰³ Narodne novine 196/2003.

¹⁰⁴ Narodne novine 196/2003.

¹⁰⁵ Čl.2.Ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa,Narodne novine 196/2003,kaže:“Ugovorne stranke suglasne su da je Evanđeoska(Pentekostna) crkva u RH i njene mjesne crkve,te u ovom Ugovoru pridružena im Crkva Božja i Savez Kristovih Pentekostnih crkava s njenim mjesnim crkvama;Kršćanska adventistička crkva u RH i njene mjesne crkve,te u ovom Ugovoru pridružen je Reformni pokret adventista sedmog dana s njegovim mjesnim crkvama .Savez baptističkih crkava u RH i njegove mjesne crkve,te u ovom ugovoru pridružene im Kristove Crkve imale pravnu osobnost i prije stupanja na snagu Zakona i to svaka od njih pojedinačno.

¹⁰⁶ Narodne novine 4/2012 .

¹⁰⁷ Narodne novine 112/2014 .

¹⁰⁸ Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, jednoglasno je donio presudu protiv RH zbog diskriminacije spomenutih triju crkava reformacijske baštine u Hrvatskoj u odnosu prema drugim vjerskim zajednicama. - presuda Europskog Suda za ljudska prava protiv RH- u predmetu Savez CRKAVA „RIJEČ ŽIVOTA“ I OSTALI protiv HRVATSKA,(zahtjev br.7798/08),presuda Strasbourg 9.prosinac 2010.,KONAČNA 2011/09/03.

U hijerarhiji izvora obiteljskog prava tako se pojavljuju i ugovori Vlade kao izvor obiteljskog prava. U RH ne postoji mogućnost priznavanja učinaka braka koji je sklopljen u vjerskoj formi bez prethodno provedenog postupka provjere pretpostavki za sklapanje braka od strane nadležnog matičara. Najradikalnija obiteljskoppravna sankcija proglašenja braka nepostojećim primijenit će se u slučaju da nevjesta i ženik nisu izjavili svoj pristanak za sklapanje braka. Pravo na tužbu za pokretanje tog spora nije ograničeno rokom i priznato je osim centru za socijalnu skrb kao zaštitniku društvenih interesa svakoj osobi koja za to ima pravni interes.¹⁰⁹ Zakonik kanonskog prava Katoličke crkve (kan.1104-1106) predviđa da je sakrament ženidbe moguće valjano sklopiti osobno ili po zastupniku. U tom slučaju brak se sklapa na osnovu specijalnog naloga za sklapanje braka s određenom osobom.¹¹⁰ Drugačije od ostalih, definiraju se Islamske odredbe glede trenutka nastanka braka: Islamski brak, akdun-nikah, se definira kao ugovor o zajedničkom životu dvije osobe suprotna spola, muškarca i žene, koji se zaključuju u posebnoj formi i na neodređeno vrijeme.¹¹¹

Budući da nazočnost svjedoka nigdje nije izrijekom sankcionirana nameće se zaključak da njihov izostanak s vjerskog čina neće imati nikakve učinke s obzirom na nastanak braka kao pravnog instituta.¹¹² Prema islamskom pravu svjedoci moraju biti osobe koje su slobodne, punoljetne i mentalno zdrave i da su dva muškarca ili jedan muškarac i dvije žene. Osim toga svjedoci moraju biti muslimani kad se radi o braku između muslimana i muslimanke.¹¹³ U Evidenciji vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj evidentirane su 54 crkve, odnosno vjerske zajednice, ali Vlada RH, nije sklopila sa svim tim crkvama i vjerskim zajednicama Ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa. Ugovori o pitanjima od zajedničkog interesa između Vlade RH i vjerskih zajednica sklopljeni su radi povijesne i sadašnje uloge crkava i vjerskih zajednica, ali također i u nastojanju da se osiguraju materijalni uvjeti za vjersko djelovanje, radi stvaranja i održavanja boljih uvjeta vjerskog djelovanja, radi uzajamne suradnje za dobrobit svih građana bez obzira na vjersko uvjerenje te radi provođenja odredbi Ustava Republike Hrvatske i međunarodnih konvencija. Republika Hrvatska je sklopila četiri međunarodna ugovora sa

¹⁰⁹ Čl.24.ObZ-a

¹¹⁰ Hlača, Nenad, Forma sklapanja braka u Republici Hrvatskoj „Od liberalizma „do „katolicizma“ i natrag, Bogoslovka smotra, 76/2006.), str.1069.

¹¹¹ Hasanović, Aziz, Islamsko bračno pravo, Mešihat Islamske Zajednice u Hrvatskoj, Zagreb, 2003, cit.str.9 .

¹¹² Čl.21.st.1. Obiteljskog zakona kaže:“Službenik vjerske zajednice pred kojim je brak sklopljen u vjerskom obliku, dostavit će matičaru iz čl.20.st.1., ispravu koju su potpisali žena, muž, svjedoci i službenik vjerske zajednice, kojom potvrđuje da je brak sklopljen.“Znači da se po Obiteljskom Zakonu podrazumijeva nazočnost svjedoka prilikom vjerskog čina sklapanja braka .

¹¹³ Kur'an, sura El-Bekare, 228, cit.“ I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvaćate kao svjedoke; ako jedna od njih zaboravi, neka je druga podsjeti.“

Svetom Stolicom: o pravnim pitanjima¹¹⁴, o dušebrižništvu katoličkih vjernika te pripadnika Oružanih snaga i redarstvenih službi¹¹⁵, o suradnji na području odgoja i kulture¹¹⁶, te o gospodarskim pitanjima.¹¹⁷ Vlada RH sklopila je i ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa sa crkvama i vjerskim zajednicama. Vjerske ustanove koje imaju uređene odnose s hrvatskom državom u školama mogu organizirati predavati vjeronauk i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, a brak sklopljen u vjerskom obliku ima učinke građanskog braka. Zatim, jamči im se pravo na dušebrižništvo vjernika koji se nalaze u zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi, u kaznionicama i zatvorima. Vjerska zajednica ima pravo na dušebrižništvo svojih vjernika pripadnika Oružanih snaga i policije, te drugih osoba stalno zaposlenih u Oružanim snagama i policiji, i članova njihovih obitelji pod uvjetima i na način uređen ugovorom s Vladom Republike Hrvatske.¹¹⁸ Republika Hrvatska uspjela je preko odredbi o sklapanju braka barem prividno izmiriti dvije krajnosti, važnost braka kao društvenog odnosa, pravnu sigurnost glede njegova sklapanja i mogućnost davanja izjava o sklapanju braka pred ovlaštenim službenicima vjerskih zajednica koje su u tome s Republikom Hrvatskom postigle sporazum.¹¹⁹

¹¹⁴ Zakon o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 3/97.

¹¹⁵ Narodne novine, Međunarodni ugovori, 2/97.

¹¹⁶ Narodne novine, Međunarodni ugovori, 2/97.

¹¹⁷ Narodne novine, Međunarodni ugovori, 18/98.

¹¹⁸ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne Novine, 83/02., 73/13., čl. 16.

¹¹⁹ Tim vjerskim zajednicama omogućeno je sklapanje vjerskih brakova s građanskim učincima. Ostale vjerske zajednice koje nisu postigle sporazum s Republikom Hrvatskom za sada ne mogu sklapati vjerske brakove s građanskim učincima, pa moraju obaviti dvostruku ceremoniju - pred matičarom i u svojoj vjerskoj zajednici, bez obzira na vremenski slijed. - Hrabar, D., Korać, A., str. 35.

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazana je situacija glede načina sklapanja braka i njegovih postojećih oblika u Republici Hrvatskoj. Brak je važan društveno i pravno uređeni odnos, pa je za njegov nastanak i učinke odgovorna država.

Pravnopovijesni razvoj je taj koji je utjecao i znatno pridonio današnjem stanju na ovom području. Republika Hrvatska sklapanjem ugovora sa određenim vjerskim zajednicama ustupa pravo da provedu čin sklapanja braka kao da je proveden pred nadležnim državnim tijelom.¹²⁰

Republika Hrvatska Ustavom iz 1990. godine se obvezala poštovati, između ostalih i načela slobode vjeroispovijesti i odvojenosti crkve i države. Priznavanjem pravnih učinaka vjerskog obreda samim tim priznaju se i javne ovlasti službenicima tih vjerskih zajednica.

Do 1946. godine na području tadašnje Hrvatske bio je obvezan crkveni brak. Razdoblje obveznog građanskog braka trajalo je od 1946. do 1999. godine.

Obiteljskim zakonom¹²¹, ozakonjena je pravna mogućnost izbora oblika sklapanja braka za sve državljane na području današnje Hrvatske države.

U Republici Hrvatskoj trenutno je moguće, uz sklapanje braka u građanskom obliku, u mnogim vjerskim zajednicama koje su sklopile Ugovore s Republikom Hrvatskom o pitanjima od zajedničkog interesa, sklapanje braka u vjerskom obliku s građanskim učincima. Država će priznati učinke braka sklopljenog u vjerskom obliku samo ako su ispunjeni i uvjeti koje ona određuje, a vjerska zajednica će priznati učinke vjerskog braka samo ako su ispunjeni zahtjevi koje ona postavlja. Svaka vjerska zajednica ima svoje posebnosti. Svaki brak sklopljen u vjerskom obliku, neće imati učinke građanskog braka, nego samo brak koji je sklopljen na Zakonom određen način, imat će učinke građanskog braka. Brak sklopljen u vjerskom obliku neće prestati na način određen vjerskim pravilima, nego odredbama Obiteljskog zakona. Imovinski odnosi u braku su također regulirani Obiteljskim zakonom.

¹²⁰ Alinčić, Mira, Građanski brak sklopljen prema državnim propisima i u vjerskom obredu, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 47(6)/1997, str. 675-676.

¹²¹ Narodne novine (162/1998)

Brak može biti sklopljen i samo u vjerskom obliku, bez učinaka građanskog braka. S gledišta državnog prava, takav brak smatra se izvanbračnom zajednicom. Prema odredbama Obiteljskog zakona za takvu zajednicu može biti zatražena zaštita prava, za slučajeve određene Obiteljskim zakonom, a ne prema odredbama vjerskog prava. Ostvarivanje prava iz izvanbračne zajednice, može biti ostvareno tek od trenutka od kad je priznato postojanje takve zajednice, tj. ako zajednica traje najmanje tri godine, ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete, ili ako je nastavljena sklapanjem braka.¹²²

Država daje slobodu izbora-vjerskog ili građanskog braka, a na pojedincu je da se odluči za koji mu je volja, s tim da poštuje pravila države prema Obiteljskom zakonu.

Činjenica da se brak temelji na vjersko-moralnoj podlozi daje mu veliki značaj i težinu, i zato on nipošto nije obični formalno-pravni ugovor, ali je vrsta ugovora i sporazuma dvije strane. Brak u Islamu nije ni kršćanski sakrament, ni sveta neraskidiva bračna veza, te je raskidiv, pod točno određenim šerijatsko-pravnim propisima, te dozvoljava u opravdanim situacijama, za razliku od kršćanstva razvod braka.¹²³

Kur'an također poziva i upozorava vjernike da čuvaju brak i da poštuju čast, dostojanstvo i dignitet žene: "O vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onog što ste im darovali prisvojite, osim ako one budu očito zgriješile. S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onom prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao".¹²⁴

Znači, razlozi subjektivne prirode u braku, kao što su: odvratnost, antipatija, umanjivanje ljubavi, nisu u Islamu razlozi za razvod braka. To mogu biti samo prolazna iskušenja, to su razlozi prije braka za nevjenčanje, a u braku nisu. Šerijatski brak, na osnovu izloženog, smjera da pomiri duhovne težnje i tjelesne potrebe. To je rezultat vjersko-moralnog i šerijatsko - pravnog pristupa braku. Po učenju Islama, brak spada u šerijatsko - vjersko pravo, zato što se zasniva na Kur'anu i Hadisu i što se kao vjerski čin sklapa „U ime i radi Allaha dž.š.“, ali on spada i u šerijatsko-građansko pravo (muamelat) i zato što je on vrsta potpuno slobodnog ugovora i bračnog odnosa.

¹²² Čl.11.st.1,2,3.-ObZ-a.

¹²³ <http://www.dzemat-oberhausen.de/index.php/teme/brak/389-brak-u-islam-u-prof-mustafa-spahi#02>

¹²⁴ Kur'an, Sura IV , Žene-An –Nisa.ajet 19.str.79.

Za razliku od šerijatskog braka, razvod braka po kanonskom pravu, nije moguć, budući da je brak sakrament koji je doživotan. Primjera radi, kanonsko pravo poznaje „rastavu od stola i postelje“, odnosno prestanak zajedničkog života, ali ne smatra se da je brak prestao.

Kada prestane brak po vjerskim propisima, ostaju učinci građanskog braka, jer ObZ priznaje samo prestanak braka smrću, proglašenjem nestale osobe umrlom, poništajem ili razvodom braka.

Brak neće nastati ako nije ispunjena koja od pretpostavki za postojanje braka u trenutku sklapanja braka po čl. 23.st.1.2.i 3.ObZ-a., bez obzira na valjanost braka po vjerskom pravu. Brak sklopljen po odredbama Obiteljskog zakona, proizvodit će građanske učinke braka.

Po Islamskom šerijatskom pravu, muškarcu se dozvoljava da može imati do četiri žene, ako ih može uzdržavati, što kod nas u Hrvatskoj nije primjenjivo. Muslimani u Hrvatskoj ne mogu sklopiti više brakova koji su Kur'anom dopušteni. Po hrvatskom Obiteljskom zakonu nije dozvoljena poligamija, budući da Obiteljski zakon definira brak kao zajednicu između žene i muškarca.

Po Obiteljskom zakonu osoba koja je već u braku ne može sklopiti brak, te takav brak nije valjan i na njega će se primijeniti odredbe Kaznenog zakona, koji predviđa kaznu zatvora do godinu dana.¹²⁵ Znači muslimani u Hrvatskoj ne mogu sklopiti više brakova koji su Kur'anom dozvoljeni, jer je to neprihvatljivo na našim prostorima, što znači da im je suženo vjersko pravo.

Koliki je interes i značaj bračnog prava, tj. sklapanje braka, govori i podatak da je broj sklopljenih brakova, u RH u razdoblju od 01.01.2022 do 31.12.2022. i upisanih u maticu vjenčanih ukupno bio 18558 brakova, od toga 9407 vjerskih brakova, a građanskih 9151, a broj sklopljenih životnih partnerstva osoba istog spola u istom periodu i upisanih u registar životnog partnerstva bio je 81, kako pokazuje izvješće Ministarstva pravosuđa i uprave za 2022. godinu. Stanovnici Zagrebačke županije imali su u 2022. godini, 1388 sklopljenih brakova, od toga vjerskih 721, a građanskih 667 brakova.¹²⁶

Bračni život u gradskim sredinama je puno labilniji i kraći, nego onaj u manjim mjestima, u kojima se živi opuštenije, pa je i broj razvedenih brakova daleko manji.

¹²⁵ Čl.167.st.1.Kaznenog zakona .

¹²⁶ Broj sklopljenih brakova u RH u razdoblju od 01.01-31.12.2022g.i upisanih u maticu vjenčanih.,Statistički prikaz,Ministarstva pravosuđa i uprave,br.27.,Zagreb,veljača 2023.

Podaci Eurostata¹²⁷ pokazuju da je u Hrvatskoj sve manje sklopljenih brakova i razvoda, raste broj djece rođene izvan braka, kao i prosječna starost pri sklapanju prvog braka, dok se povećava broj građanskih, a smanjuje broj vjerskih brakova. Radi se o trendovima na razini Europske unije koji se preslikavaju i na RH.

U Hrvatskoj su 2021. sklopljena 18203 braka, dok je prije 5 ili 10 godina njihov broj bio 10 posto veći. Iz statistike¹²⁸ za 2012. je vidljivo da je sklopljeno 20323 braka, a 2017 je sklopljeno 20310 brakova. Primjetan je silazni trend sklapanja brakova, pri čemu ih je najmanje zabilježeno u vrijeme pandemije Covida u 2020. godini, a taj broj je bio 15196 sklopljenih brakova. Tijekom 2021g., građanski brak je sklopilo 52 posto parova, a vjerskih 48 posto, dok je primjerice 2012., bilo 58 posto vjerskih i 42 posto građanskih brakova¹²⁹.

Povećava se broj rođene djece u nevjenčanim brakovima, a često se sklapanje braka dogodi nakon rođenja djeteta. Tako krštenje djeteta često koindicira i vjenčanjem roditelja. Hrvatsko društvo još uvijek ima u pozitivnom smislu dosta tradicionalan pristup braku i obitelji, ali se situacija ipak postupno mijenja. Osobnog sam mišljenja da brak u vjerskom obliku ima svoje prednosti i mane. Ako je osoba vjernik u pravom smislu, on će se pridržavati načela svoje vjere i poštovati supružnika u svakom pogledu, uz naravno poštivanje obiteljskog života, koji također nalaže Obiteljski zakon kojeg propisuje država. Svaka vjerska zajednica tumači drugačije sklapanje i razvod braka, po duhovnom načelu, ali se ipak mora pridržavati Obiteljskog zakona, znači po načelima države. Sve je opet na državi i državnom zakonu, a ona samo ustupa vjerski čin sklapanja braka (znači pred službenikom vjerske zajednice), umjesto matičara, mada matičar mora prije svega toga provjeriti jesu li ispunjene sve pretpostavke za postojanje i valjanost braka, izdati potvrdu o istom, opet na kraju to sve mora upisati u maticu vjenčanih, i dostaviti izvadak iz matice bračnim drugovima.

¹²⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Marriages_and_births_in_Croatia/hr&oldid=252320

¹²⁸ Broj sklopljenih i razvedenih brakova u 2010., 2011. i 2012. godini, Državni zavod za statistiku, baze podataka, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2014., www.dzs.hr-mrežni izvor

¹²⁹ www.Index.hr- za Hinu, izjava načelnice demografskih i društvenih statistika u Državnom zavodu za statistiku Dubravka Rogić-Hadžalić.

Obiteljskim zakonom država je dobro regulirala jamstva sklapanja braka kao temeljnog ljudskog prava. Učinke koji proizlaze iz sklopljenih vjerskih brakova nije moguće ostvariti izvan okvira odredbi Obiteljskog zakona, oni ostaju u osobnoj sferi svakog vjernika, ali bi država trebala pružiti veću financijsku potporu, glede zasnivanja, podizanja i zaštite obitelji i djece, a na pojedincu je da se odluči prema njegovom osobnom izboru - hoće li sklopiti brak u „vjerskom“ ili „građanskom“ obliku.

7. LITERATURA

KNJIGE I ČLANCI:

1. Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, prosinac 2007.
2. Alinčić, Mira: Građanski brak sklopljen prema državnim propisima i u vjerskom obredu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 47 (6) /1197., str. 647-676
3. Dubravka Hrabar, Nenad Hlača, Dijana Jakovac-Lozić, Aleksandra Korać Graovac, Irena Majstorović, Anica Čulo Margaletić, Ivan Šimović, Obiteljsko pravo, NN Zagreb rujan 2021.
4. Dubravka Hrabar, Aleksandra Korać Graovac, Obiteljsko pravo i matičarstvo, NN, Zagreb, rujan 2019.
5. Hasanović, Aziz, Islamsko bračno pravo, Mešihat Islamske Zajednice u Hrvatskoj, Zagreb, 2003.
6. Hlača, Nenad, Forma sklapanja braka u Republici Hrvatskoj „od liberalizma“ do „katolicizma“ i natrag, Bogoslovna smotra 76 (2006.), br. 4., str. 1059-1071.
7. Kur'an, Muslimanski izdavački centar, Zagreb, 1993.
8. Vrkljan, Mario, Sklapanje građanskog i vjerskog braka u Republici Hrvatskoj, Pravnik, Zagreb, 39/2005, str. 177

Zakonski tekstovi:

1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, (85/2010-pročišćeni tekst), 5/2014.
2. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN- Međunarodni ugovori, br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005/, 1/2006, 2/2010.
3. Kazneni zakon, Narodne novine, 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022
4. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023.
5. Zakon o državnim maticama, Narodne novine, br. 96/1993, 76/2013, 98/2019, 133/2022.
6. Zakon o osobnom imenu, Narodne novine, br. 118/2012, 70/2017, 98/2019.
7. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušebrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika Oružanih snaga i redarstvenih službi, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 2/97.
8. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 18/1998.
9. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 3/1997.
10. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 2/1997.
11. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine, br. 83/2002, 73/2013.
12. Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i o dokazivanju smrti, Narodne novine, br. 10/1974.
13. Zakon o sustavu državne uprave, Narodne novine 66/19
14. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine 92/2014, 98/2019.
15. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Bugarske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Hrvatske starokatoličke crkve i Makedonske pravoslavne crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, 29. Listopada 2003, Narodne novine 196/2003, Zaključak i Aneks I. ugovoru o pitanjima od zajedničkog interesa sklopljenog između Vlade RH i Bugarske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Hrvatske starokatoličke crkve i Makedonske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Narodne novine, 141/2004.
16. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evanđeoske (Pentekostne) crkve u Republici Hrvatskoj koja zastupa još dvije crkve: Crkva Božja i Savez Kristovih Pentekostnih crkava u RH, Kršćanske adventističke crkve u Republici Hrvatskoj koja

zastupa još jednu crkvu: Reformni pokret adventista sedmog dana, i Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj koji zastupa još jednu crkvu: Kristovu Crkvu, od zajedničkog interesa, Zagreb, 4. srpnja 2003, Narodne novine, 196/2003.

17. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evangelističke crkve u Republici Hrvatskoj i Reformirane kršćanske crkve u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Zagreb, 4. srpnja 2003, Narodne novine, 196/2003.
18. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Islamske zajednice u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Zagreb, 20. prosinca 2002, Narodne novine 196/2003, i 86/2014-ispravak.
19. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Koordinacije židovskih općina u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Narodne novine 4/2012.
20. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Saveza crkava „Riječ života“, Crkva cjelovitog evanđelja i Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Zagreb, 12 rujna 2014, Narodne novine, 112/2014.
21. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Narodne novine, 196/2003
22. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Židovske vjerske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, Narodne novine, br. 4/2012.
23. Pravilnik o sadržaju i obliku Potvrde za sklapanje braka, Narodne novine, 67/2017
24. Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama, Narodne novine, 117/2021

Ranije važeći propisi:

1. Obiteljski zakon, NN, br. 162/1998.
2. Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine ,br. 11/1978, 45/1989, 51/1989, 59/1990, 25/1994.
3. Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine, br. 116/2003

Internetske stranice:

- Broj sklopljenih brakova u RH u razdoblju od 01.01.-31.12.2022g.i upisanih u maticu vjenčanih,Statistički prikaz,Ministarstvo pravosuđa i uprave,br.27.,Zagreb,veljača 2023g.-mrežni izvor-13.05.2023.
- Evidencija vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, www.registri.uprava.hr –mrežni izvor.13.05.2023
- www.Index.hr-za Hinu,izjava načelnice demografskih i društvenih statistika u Državnom zavodu za statistiku-Dubravka Rogić-Hadžalić.-mrežni izvor.09.02.2023.
- <http://www.dzemat-oberhausen.de/index.php teme/brak/389-brak-u-islam prof-mustafa-spahi#02>
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Marriages_and_births_in_Croatia/hr&oldid=252320
- Broj sklopljenih i razvedenih brakova u 2010., 2011. i 2012. godini, Državni zavod za statistiku, baze podataka, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2014., www.dzs.hr-mrežni izvor